

25. 7. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smluvní limitace náhrady škody dle platného práva a s ohledem na připravovanou novelu obchodního zákoníku

Otázka smluvní limitace náhrady škody a její pojetí v obchodním zákoníku je často diskutovaným a sporným tématem nejen mezi předními právními teoretiky, ale i v právní praxi. Zlom v řešení této problematiky a nalezení jasné odpovědi na otázku přípustnosti limitace náhrady škody v obchodních vztazích by mohla přinést novela zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obchodní zákoník“), jejíž návrh je předložen v současné době Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky jako vládní návrh – sněmovní tisk č. 498, který je již připraven k projednání v 1. čtení.

Platná právní úprava

Platná právní úprava obsažená v ustanovení § 386 odst. 1 obchodního zákoníku stanoví, že nároku na náhradu škody se nelze vzdát před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Toto ustanovení je zároveň taxativně vyjmenováno v ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku jako ustanovení kogentní. Výkladové problémy vyvolává především (zdánlivý) nesoulad mezi řadou dispozitivních ustanovení obchodního zákoníku vztahujících se k obecné odpovědnosti za škodu (včetně § 373, který tuto odpovědnost vymezuje, zejména potom ale § 379, jenž stanoví obsah nároků z odpovědnosti za škodu) a již zmíněným kogentním ustanovením § 386 obchodního zákoníku, které vylučuje možnost vzdát se nároku na náhradu škody před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout (odst. 1), a zbavuje soud práva snížit náhradu škody (odst. 2).[1] Jasný pohled na problematiku nepřináší ani skutečnost, že dispozitivní povahu mají i speciální ustanovení přiznávající poškozenému právo na náhradu škody (např. ustanovení § 290 odst. 2 obchodního zákoníku nebo § 440 odst. 1 obchodního zákoníku).

Dosavadní praxe

V obchodní praxi se často setkáváme s případy, ve kterých je otázka omezení rozsahu náhrady škody předmětem sporů. Jde o otázku, která se dotýká nejen tuzemských podnikatelů či jiných subjektů, ale i zahraničními subjekty, pokud vstupují do obchodních vztahů s českými subjekty a jejich vztah se řídí českým právem. Vzhledem k tomu, že judikatura v ČR nezaujala prozatím k problematice smluvní limitace náhrady škody jednoznačný názor a judikáty Nejvyššího soudu ČR zatím nejsou (nebo se věci zabývají pouze okrajově), je sjednání limitace náhrady škody do určité míry právním rizikem, které může mít za následek neplatnost takového ujednání. Orgány rozhodující spor, ať už se jedná o obecné soudy České republiky nebo rozhodčí soudy, zaujímají totiž k problematice rozdílná stanoviska, která mohou mít podstatný vliv, resp. mají podstatný vliv, na konečné rozhodnutí v

konkrétní věci. Vzhledem k tomu, že v případě sjednání rozhodčí doložky není proti konečnému rozhodnutí přípustné odvolání (např. proti rozhodčímu nálezu v řízení konaném u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, které je v současnosti podnikateli často využíváno), může mít u sporů o velkou částku náhrady škody otázka posouzení platnosti sjednané limitace náhrady škody fatální důsledky v další podnikatelské činnosti účastníka řízení.

I přes výše nastíněný problém se smluvní limitace náhrady škody v obchodních smlouvách hojně objevuje. V praxi se pak můžeme běžně setkat s případy, kdy ve smlouvě, jejímž předmětem je plnění v hodnotě dosahující např. 2 mil. EUR, je sjednána limitace náhrady škody ve výši 100.000,- EUR, resp. jiného ekvivalentu, kdy výše náhrady škody je limitována 1/20 plnění ze smlouvy. Zaznamenali jsme mimo jiné rozdílnost názorů obecných a rozhodčích soudů, kdy na limitaci škody v této výši je rozhodčím soudem nahlíženo jako na limitaci v souladu zákonem, neboť je sjednána, s ohledem na autonomii vůle smluvních stran, v souladu se zásadami poctivého obchodního styku, a naopak obecným soudem je taková limitace považována za neplatně sjednanou, neboť tato limitace je v rozporu s ust. § 386 odst. 1 obchodního zákoníku, neboť znamená v zásadě vzdání se nároku na náhradu škody.

Odborná literatura, zabývající se úpravou de lege lata, se v zásadě přiklonila ke kompromisnímu závěru. Většina odborníků[2] smluvní limitaci náhrady škody výslovně připouští, jako neplatnou je však třeba posoudit dohodu, která by rozsah škody limitovala do té míry, že by již bylo nutné takovou dohodu kvalifikovat jako faktické vzdání se nároku na náhradu škody ve smyslu § 386 odst. 1 obchodního zákoníku. Tento závěr platí byť i jen ve vztahu k určité smluvní povinnosti (např. dohoda o tom, že strana neodpovídá za škodu vzniklou porušením konkrétní povinnosti ze souboru povinností, jež jí smlouva ukládá). Na druhé straně ale zásadně nelze vyloučit, aby strany (s odvoláním na dispozitivní povahu § 379 obchodního zákoníku) předem vymezily rozsah hrazené škody tak, že povinná osoba uhradí poškozenému při porušení konkrétně specifikované smluvní povinnosti pouze skutečnou škodu, nikoliv ušlý zisk, popř. naopak. Shoda v principu panuje i ohledně skutečnosti, že nepřiměřenost případného limitu rovněž není namístě posuzovat vzhledem k celkové výši škody, která skutečně vznikne, nýbrž spíše v poměru k výši či hodnotě plnění, jež povinná osoba obdržela v rámci daného smluvního vztahu. Ve vztahu k tomuto ukazateli se také v zahraničí či v praxi mezinárodního obchodu limit zpravidla vymezuje.[3] Limitaci náhrady škody je tedy třeba, dle převažujícího odborného názoru, konfrontovat se zásadami poctivého obchodního styku.

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 379 až 381 jsou dispozitivní, domníváme se, že ani dnes nic nebrání smluvní formulaci, která rozsah případné náhrady škody do určité míry omezuje. Smluvní ujednání je třeba formulovat v konkrétním případě tak, aby vzhledem ke specifikům dané smlouvy nedošlo k rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. Jako příklad zcela jasného rozporu se zásadami poctivého obchodního styku lze uvést, že by u standardního smluvního plnění byl dohodnut rozsah náhrady škody ve výši několika promile celkové výše plnění. Lze tedy uzavřít, že dle převažujícího právního názoru, ke kterému se přikláníme, je sjednání limitu rozsahu náhrady škody dle výše uvedených pravidel v souladu s platným právem. Kogentní ustanovení § 386 obchodního zákoníku totiž míří na ty případy, kdy by bylo sjednáno vyloučení nároku na náhradu škody vůbec.[4]

Připravovaná právní úprava

Jak již bylo v úvodu naznačeno, na stolech našich zákonodárců se v současné době objevil návrh novely obchodního zákoníku. Konkrétně se jedná o zmíněný vládní návrh – sněmovní tisk č. 498, jehož součástí je mimo jiné i vypuštění ustanovení § 386 odst. 1 obchodního zákoníku z taxativního výčtu kogentních ustanovení. V důsledku toho by se § 386 odst. 1 obchodního zákoníku zařadil mezi dispozitivní ustanovení obchodního zákoníku, od nichž je možné se rozdílným smluvním ujednáním

odchýlit, a odpadla by tak hlavní zákonná překážka, která de lege lata sjednání limitace výše náhrady škody omezuje.

Pokud by taková právní úprava byla přijata, znamenalo by to bezpochyby průlom v této problematice. Dle našeho názoru by bylo přijetí uvedené novely mezi právníky a samozřejmě primárně mezi podnikateli obecně velice pozitivně přijímáno, neboť by se podstatným způsobem zvýšila právní jistota smluvních stran. Na druhou stranu by však bylo při uzavírání smluv, které by obsahovaly klauzuli omezující výši náhrady škody, nutno ještě důkladněji zvážit ekonomické důsledky tohoto omezení, a to zejména pro tu stranu kontraktu, které by mohla škoda s největší pravděpodobností vzniknout. Pokud by totiž tato, řekněme potencionálně poškozená strana, přistoupila na úplné či příliš vysoké omezení náhrady škody a skutečně vzniklá škoda by pak několikrát převyšovala plnění poskytnuté stranou nesoucí odpovědnost za škodu, mohlo by to mít až likvidační dopad na její podnikatelskou činnost. Rovněž nelze vyloučit, že smluvní volnost při sjednávání limitace výše náhrady škody nebude zneužita stranou, mající silnější ekonomické postavení, k tlaku na úplné vyloučení náhrady škody. Pro takový případ lze samozřejmě doporučit obezřetnost na obou (v případně vícestranných smluv na všech) stranách smluvního vztahu a pečlivé zvážení veškerých důsledků, které limitace škody může přinést.

Ačkoliv obchodní zákoník stojí, mimo jiných zásad, rovněž na zásadě jednání stran v souladu s pravidly poctivého obchodního styku, není vyloučeno a je spíše pravděpodobné, že v důsledku přijetí nové právní úpravy dojde ke ztížení možnosti prosadit před soudem, že smluvní ujednání vylučující či zásadním způsobem omezující výši náhrady škody je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Závěr

Otázka náhrady škody a její limitace je komplikovaným a pro účastníky obchodních vztahů zásadním a velmi citlivě vnímaným právním tématem. Domníváme se, že vyřešení výše nastíněných problémů, a to ať už cestou přijetí nové právní úpravy, nebo cestou ucelené jednotné judikatury, by bylo pro obchodní vztahy velice přínosné

Mgr. Jaroslav Hroza, advokát
Mgr. Jana Poddaná, advokátní koncipientka

HAVEL & HOLÁSEK s.r.o., advokátní kancelář

Týn 1049/3, 110 00 Praha 1
Tel.: +420 224 895 950, Fax: +420 224 895 980

Týn 1049/3, 110 00 Praha 1
Tel.: +420 224 895 950, Fax: +420 224 895 980

[1] Čech, Petr: Několik dalších poznámek ke smluvní limitaci náhrady škody, Právní fórum 2006/12, str. 428

[2] JUDr. Petr Čech, LL.M a Doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

[3] Čech, Petr: Několik dalších poznámek ke smluvní limitaci náhrady škody, Právní fórum 2006/12, str. 428

[4] Marek, Karel: K limitaci náhrady škody a smluvním pokutám, Právní fórum 2005/6, str. 236 až 239

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)